

Türkiye’de Politik Bütçe Dalgalanmaları Üzerine Kapsamlı Bir Bakış

Sedef ŞEN¹

Özet

Bu çalışmada 2007-2018 yılları arasında Adalet ve Kalkınma Partisi döneminde politik bütçe dalgalanmalarının geçerliliği araştırılmıştır. Bu çalışmayı diğer çalışmalardan farklı kılan birkaç özellik bulunmaktadır. Öncelikle il bazlı bir veri ile tahminler elde edilmiş ve genel seçimlerin etkisi kamu harcama alt kalemlerine göre ayrıştırılmıştır. İkinci olarak, büyükşehirler için politik bütçe dalgalanmalarının analizi yapılmıştır. Son olarak elde edilen tüm tahminlerin güçlü olduğu gösterilmiştir. Sonuçlara göre seçim dönemlerinde kamu harcamaları üzerinde politik bütçe dalgalanmalarının varlığının açık ancak boyutunun çok küçük olduğu, büyükşehirler için yapılan kamu harcamalarının diğer illere göre daha belirgin olduğu ve elde edilen tüm tahmin sonuçlarının sağlamlık testleri ile değişmediği gösterilmiştir.

Anahtar kelimeler: Maliye Politikası, Konjonktür Dalgalanmaları, Panel Ekonometri

Jel Kodu: H53, E32, C13

A Comprehensive Overview on Political Budget Cycles in Turkey

Abstract

In this study, it has been explored the existence of political budget cycles in the term of the Justice and Development Party for the period 2007-2018. There are a few features that make this study different from other similar studies. Firstly, all estimations are obtained with province-based data, and the impact of general elections is separated by more comprehensive public expenditure sub-items. Secondly, political budget cycles are analyzed in metropolitan cities. Finally, all the predictions obtained are verified by robustness tests. According to results, there exists a political budget cycle in elections, but size of the election coefficient is very small. Moreover, public spending for metropolitan cities during election periods has shown to be more pronounced than other provinces and all predictions are robust.

Keywords: Fiscal Policy, Business Cycles, Panel Econometrics

Jel Codes: H53, E32, C13

1. GİRİŞ

Makroekonomik değişkenlerde ortaya çıkan dalgalanmalar ekonomide belirsizlik oluşturması sebebiyle iktisadi birimlerin yatırım, üretim ve tüketime ilişkin kararlarında etkili olmaktadır (Telatar, 2000). Bu sebeple iktisat literatüründe makroekonomik değişkenlerde ortaya çıkan dalgalanmaların sebeplerini ortaya koymaya çalışan çeşitli teoriler geliştirilmiştir. 1970’li yıllara kadar iktisadi konjonktürel dalgalanmaların sebebini beklentilerdeki ve para arzındaki değişimler ile açıklayan talep yönlü yaklaşımlar ile teknolojik yeniliğin verimlilikte ortaya çıkardığı değişime

bağlı olarak açıklayan reel konjonktür yaklaşımları oluşturmuştur.

Siyasetin ekonomiyi ya da ekonominin siyaseti nasıl etkilediği ve bu birlikteliğin iktisadi dalgalanmalar açısından ne anlama gelebileceğini sorgulayan ilk çalışmalar 1970’li yıllardan itibaren ortaya çıkmaya başlamıştır. İktisadi konjonktürel dalgalanma literatürüne politik faktörleri dahil eden William Nordhaus (1975) ve Douglass Hibbs (1977) sırasıyla ‘fırsatçı’ ve ‘partizan’ politik konjonktür teorilerini geliştirmişlerdir.

Politik konjonktürel dalgalanma teorisinin geçerliliğini test eden çalışmalar, 1990’lı yıllara

ATIF ÖNERİSİ (APA): Şen, Sedef. (2020). Türkiye’de Politik Bütçe Dalgalanmaları Üzerine Kapsamlı Bir Bakış. İzmir İktisat Dergisi. 35(4). 809-828. Doi: 10.24988/ije.202035410

¹ Dr.Öğr.Üyesi, Kastamonu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kuzeykent/KASTAMONU, **EMAIL:** ssen@kastamonu.edu.tr **ORCID:** 0000-0003-4426-8861

kadar genişletici para ve maliye politikaları aracılığıyla çeşitli politika çıktıları üzerinde seçim kaynaklı oluşan dalgalanmaların varlığını gösterme konusunda yoğunlaşmıştır. 1990'lı yıllardan itibaren ise politika çıktılarından ziyade politika araçları üzerinde yapılan manipülatif hareketlerin seçmenler üzerinde oluşturacağı etkiye, özellikle maliye politikası araçlarına odaklanılmıştır. Politika çıktılarında oluşacak olumlu iktisadi koşulların gecikmeli olarak ortaya çıkması ve merkez bankalarının bağımsızlığı sebebi ile para politikası araçları üzerinde iktidarın etkisinin teorik olarak kalmaması gibi nedenler politik konjonktürel dalgalanmaları üzerine yapılan çalışmaların daha çok maliye politikası araçları üzerinde yoğunlaşmasına neden olmuştur. Politik Bütçe Dalgalanmaları (Political Budget Cycle - PBC) olarak adlandırılan bu yeni çalışma alanı, politik konjonktürel dalgalanmanın bir alt dalı olarak nitelendirilmektedir.

Türkiye için politik konjonktürel dalgalanma konusunda yapılan çalışmalar, Dünya'da yapılan diğer çalışmalar ile benzer doğrultuda gelişim göstermemektedir. Çalışmaların büyük bir çoğunluğu PBC'nin varlığını/yokluğunu tespit etme konusunda yoğunlaşmaktadır. Farklı içerik, yöntem ve bakış açılarının okuyuculara sunulduğu çok az çalışma mevcuttur. Bu çalışmada diğer çalışmalardan farklı olarak zengin bir içerik ve yöntem sunmak ve bu sayede ilgili literatür için özgün bir değer oluşturmak amaçlanmıştır. Diğer çalışmaların birçok konuda tekrarı niteliğinde olmayan bu çalışmanın literatüre katkısı birkaç madde halinde açıklanabilir.

Literatürde genel seçimler için merkezi hükümet harcamalarını PBC teorisi kapsamında il bazlı bir veri seti kullanarak analiz eden ve analitik bütçe sınıflandırması sonrası bu değişimi dikkate alarak kamu harcamalarının² cari, yatırım ve transfer harcama kalemlerinden ziyade hangi alt kalemleri üzerinde PBC'nin belirgin olduğunu ve ilgili alt kalemlerin kamu harcama

bileşiminde seçim dönemlerinde nasıl değiştiğini gösteren herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır.

Türkiye için yapılan PBC çalışmalarının büyük bir çoğunluğu zaman serisi yöntemleri ile tahmin edilmektedir. Bu çalışmada benzer çalışmalarda kullanılan tahmin yöntemlerinden farklı bir yöntem kullanılmasının literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir. 2007-2018 yılları arası için 81 ile ait toplamda 891 adet gözlem ile panel veri ekonometri araçlarına başvurulmuştur.

Geçmiş dönem bölgesel verilerin resmi birimler tarafından yayınlanmamış olması ve analitik bütçe sınıflandırmasının oluşturmuş olduğu kısıt sebebiyle analizin 2007 yılından itibaren başlamış olması sadece Adalet ve Kalkınma Partisi (AKP)³ dönemini göz önüne alan uygulamalı bir çalışma olması açısından da katkı sağlamaktadır. Bilindiği kadarıyla sadece AKP için PBC'nin varlığını birden çok seçim dönemini göz önüne alarak il bazlı bir veri seti ile uygulamalı olarak analiz eden bir çalışma literatürde mevcut değildir.

Çalışmanın bir diğer katkısı ise genel seçimlerde diğer şehirlere göre büyükşehirlerde daha belirgin bir PBC'nin varlığının sorgulanmış olmasıdır. Büyükşehir ve diğer şehir ayrımına odaklanarak genel seçimlerde PBC etkisinin farklılaştığını gösteren bir çalışmaya da rastlanılmamıştır.

Son olarak PBC ile ilgili Türkiye için yapılan model tahminleri genellikle elde edilen tahminlerin güçlü (robust) olduğunu gösterecek ek model ya da açıklamalar ile desteklenmemektedir. Bu çalışmada elde edilen tahmin sonuçlarının güçlü olduğunu gösterecek kapsamlı bir analizin uygulanmış olması (uç değer analizi, 2008 krizi ile ilgili yapısal kırılmanın göz önüne alınması, serilerin düzey seviyeleri ile modellerin tekrar tahmin edilmesi, gibi) ilgili çalışmayı diğer çalışmalardan farklı kılmaktadır.

² Makalede kamu harcaması ve bütçe harcaması aynı anlamda kullanılmıştır.

³ İlgili parti tüzüğüne göre partinin kısaltılmış adı AK Parti şeklindedir.

2. TEORİK ÇERÇEVE

Politik konjonktür teorilerinin başlangıç noktası William Nordhaus tarafından 1975 yılında ortaya çıkarılan fırsatçı konjonktür teorisi ve onu takiben Douglas Hibbs tarafından 1977 yılında geliştirilen partizan konjonktür teorilerine dayanmaktadır. İlgili teoriler, adaptif (uyarlayıcı) ve rasyonel beklentiler varsayımları ile gelişim göstermiştir. Varsayımlar ve teoriler birleştirildiğinde politik konjonktürel dalgalanmalar temelde dört farklı teori ile incelenmektedir: Adaptif fırsatçı, adaptif partizan, rasyonel fırsatçı ve rasyonel partizan politik konjonktür teorileri.

Nordhaus'dan önce hükümetin ekonomideki rolü, ekonomideki temsili ajanın fayda fonksiyonu ile örtüşen bir sosyal refah fonksiyonunu maksimize eden sosyal planlamacı olmasıdır (Dubois, 2016). Ancak Nordhaus (1975) hükümetin farklı bir yönüne vurgu yapmış, hükümetlerin özel çıkarları ve yeniden seçilme amaçları ile de güdülenebileceğini belirtmiştir. Başka bir ifade ile politikacıların yeniden seçilebilmek amacıyla fırsatçı davranarak iktisadi araçları ve çıktılarını manipüle edebileceği gösterilmiştir. Hibbs (1977) ise politikacıların ideolojik görüşlerinden yola çıkarak partizan teoriyi geliştirmiştir. Hibbs'e göre politika yapımcılar ideolojik görüşlerine göre farklı makro iktisadi amaçlar üzerinde manipülatif davranışlar sergilemektedir. Sol yönlü partiler işsizliği azaltıcı politikalara odaklanırken sağ yönlü partilerin sermaye sahiplerini koruyarak enflasyon oranını düşürücü politikalara yöneldiği vurgulanmaktadır.

Fırsatçı ya da partizan model ayırt etmeksizin politik konjonktür dalgalanmaları modellerinde itici güç temelde para politikası araçlarıdır. Genişletici para politikası geçici olarak iktisadi faaliyetlerde olumlu etki yaratırken gecikmeli olarak enflasyonist etki ortaya çıkarmaktadır (Drazen, 2000). Ancak zamanla bu literatür zayıf ampirik bulgular,

merkez bankalarının bağımsızlığı sebebiyle para politikası üzerinde hükümetlerin manipülasyon yapabileceği serbestliğinin zayıflaması ve hükümetlerin direkt olarak ekonomiyi kontrol edememesi gibi sebeplerden dolayı yerini politik bütçe dalgalanmalarına bırakmıştır (Shi ve Svenson, 2002).

PBC modellerinde de politik konjonktür modellerinde olduğu gibi kalkış noktası fırsatçı ve partizan modellerdir. Fırsatçı modellerde iktidar makro iktisadi büyüklükleri etkileyebilmek için maliye politikası araçlarını kullanmakta ve sonuç olarak bütçe dalgalanmaları ortaya çıkarmaktadır. Partizan modellerde ise sağ ve sol yönlü partiler maliye politikası araçları ile etkilemeyi planladıkları makro iktisadi değişkenlerin seçiminde birbirlerinden farklılaşmaktadır. İdeolojik görüşlere bağlı olarak farklı iktisadi büyüklüklerde politik bütçesel dalgalanmalar ortaya çıkmaktadır (Baldi ve Foster, 2019).

PBC konusundaki teorik gelişmeler iki evrede incelenmektedir: Ters seçim tabanlı modeller (Rogoff ve Sibert, 1988; Rogoff, 1990) ve ahlaki tehlike tabanlı modeller (Lohmann, 1998; Persson ve Tabelini, 2001; Shi ve Svenson, 2002). PBC modellerinin başlangıcını Rogoff ve Sibert (1988)'in ters seçim tabanlı modellerinde görmek mümkündür. Sadece politikacılar tarafından bilinen, seçmenler tarafından bilinmeyen her politik adayın düşük ya da yüksek bir yetkinlik seviyesi (competence level)⁴ olduğu varsayılmıştır. Seçmen iktidar ya da muhalefet partisi fark etmeksizin en yetkin olanı seçme eğilimindedir. Seçmenler gözlemlenen cari maliye politikası sonuçlarına dayanarak iktidarın yetkinlik seviyesi ile ilgili rasyonel beklentiler oluştururlar. Yeniden seçilebilme şansını arttırmak isteyen yüksek yetkinlik seviyesine sahip iktidar, seçim öncesi genişletici maliye politikası uygulayarak seçmenlere sinyal gönderir. Bu durum yetkin politikacı iktidarda

⁴ Yetkinlik, iyi politika kararları almak ve bunları uygulayabilme becerisi olarak tanımlanmaktadır (Frenkel, 2014).

ise bütçe açıklarında seçim öncesi artış ortaya çıkarmaktadır⁵. Rogoff (1990) ayrıca ilgili modelde seçim öncesinde yetkinliği ile ilgili seçmenlere sinyal göndermek isteyen iktidarın sonuçları daha kolay gözlemlenebilir tüketim harcamalarına odaklandığını, sonuçları gecikmeli olarak ortaya çıkan yatırım harcamalarından ise uzaklaştığını söylemektedir. Bütün bu modellerde politik bütçe dalgalanmalarını ortaya çıkaran itici güç, politikacıların yetkinlik seviyesi ile ilgili geçici bilgi asimetrisinden kaynaklanan sinyallemedir (Shi ve Svenson, 2002).

PBC modellerinin ikinci evresi Persson ve Tabellini (2001) ile Shi ve Svenson (2002) tarafından ahlaki tehlike⁶ fikri temelinde inşa edilmiştir. Ahlaki tehlike yaklaşımına göre ters seçim yaklaşımında olduğu gibi her politikacı bir yetkinlik seviyesine, örneğin vergileri arttırmadan kamu mallarını üretebilme imkânına sahiptir. Ancak ters seçim yaklaşımının aksine bu yetkinlik seviyesini ne seçmenler ne de politikacılar gözlemleyebilmektedir. Politikacıların gelecekte karşılaşılabilecek problemleri nasıl ele alacağı ve kamu gelirlerini nasıl kamu çıktısı haline getirebileceği konusu belirsizdir. Seçmenler rasyoneldir ve en yetkin olan adayı seçmek istemektedir. Seçmenler hükümetin kamu malı üretimi, istihdam yaratması vb. gözlenebilir makro iktisadi performansına dayanarak tercih yapmaktadır. Bu modeldeki anahtar varsayım iktidarın seçmen tarafından gözlemlenemeyen ya da geç gözlenebilen politika araçlarını kullanmak için gizli çaba göstermesidir. Örneğin yetkinlik, politikacının gelirleri kamu mallarına nasıl dönüştürdüğünü ölçüyorsa gizli gerçekleştirilen eylem, devletin kısa vadeli borçlanmasında ortaya çıkan aşırılık olabilmektedir (Shi ve Svenson, 2002). Seçimler iktidarın gizli eylemleri sonrasında yapılmaktadır ve hükümet bu eylemler ile yetkinlik seviyesini ve yeniden seçilme şansını

arttırma amacındadır. Ancak seçmenler yönlendirilemez, iktidarın niyetinin farkındadır ve şişirilmiş iktisadi performans göstergelerinden çıkarım yaparak iktidarın yetkinlik seviyesini belirlemektedir. İktidarın bu manipülasyonları seçim öncesi aşırı borçlanma ve bütçe açıkları ortaya çıkarmaktadır. Ters seçim modellerinin aksine, bütün tür iktidarlar yetkinlik seviyelerinden bağımsız olarak seçim öncesi aşırı bütçe açıklarına neden olmaktadır.

İlgili teorik açıklamalar Türkiye'deki seçmen-politikacı kapsamında değerlendirildiğinde seçmenlerin rasyonel davranmasını engelleyen çeşitli unsurların olduğu söylenebilir. Buna göre, Türkiye'deki seçmenlerin rasyonel davranabilmesi için politikacılar ile simetrik bilgiye sahip olması gerekmektedir. Onur (2002) ve Eryılmaz (2014)'a göre Türkiye'deki teknik bilgi ve iletişim araçlarındaki yetersizlik, yazılı ve görsel basının objektif bir şekilde seçmenleri bilgilendirmemesi, medya iletişim araçlarının iktidarların baskısı altında olması gibi etkenler seçmenlere sağlıklı bilgi ulaşmasının önündeki engeller olarak sıralanmaktadır. Ayrıca Türkiye'deki seçmenlerin büyük bir çoğunluğunun kırsalda yaşayan ve düşük eğitim düzeyine sahip kişilerden oluşması da seçmenlerin partiler ve politikacılar hakkında yeterli bilgiye sahip olamamasına neden olarak gösterilmektedir (Eryılmaz, 2014). Özetle, Türkiye'deki seçmenlerin rasyonel davranmadığına vurgu yapılmaktadır. Bu sebeple seçmenlerin beklentilerini geçmişte yaşanan deneyimleri ile adaptif olarak belirlemekte olduğu söylenebilir. Partilerin yeniden seçimi kazanmak amacıyla davranıyor olması ve seçmenlerin adaptif beklentiler ile hareket etmesi Türkiye için yapılan çalışmalarda adaptif fırsatçı konjonktürel dalgalanma hipotezinin geçerliliğinin sınanmasını gerektirmektedir. Ayrıca çalışmada ele alınan dönemde farklı

⁵ İktidarda olan ve olmayan politikacıların sinyal gönderme, diğer bir deyişle politika araçlarını manipüle etme maliyetleri, sırasıyla daha düşük ve yüksektir.

⁶ Ahlaki tehlike yaklaşımını ilk olarak Lohmann (1998) politik iş çevrimleri literatüründe kullanmıştır. Ancak

Lohmann (1998) çalışmasında seçim öncesi parasal genişlemenin enflasyonist süreç üzerindeki etkisine odaklanmıştır (Shi ve Svenson, 2002).

ideolojiye sahip partilerin iktidarda olduğu durum söz konusu olmadığı için partizan teorinin Türkiye için geçerliliği test edilememektedir.

3. LİTERATÜR İNCELEMESİ

Kramer (1971) ve onu takiben Tufte (1978) ve Fair (1978) makroekonomik dalgalanmaların politik belirleyicilerini ortaya çıkaran ilk ampirik çalışmalara örnek olarak gösterilmektedir. Ancak Nordhaus'un 1975 yılında yapmış olduğu çalışma politik konjonktürel dalgalanmanın ilk formel modelini ortaya koymaktadır. Bu sebeple fırsatçı politik konjonktürel dalgalanma literatürünün gelişiminin William Nordhaus ile başladığı kabul edilmektedir.

PBC literatürü, politik konjonktür dalgalanmaları literatürünün bir alt dalı olarak gelişmiştir. Politik bütçe dalgalanmaları üzerine yapılan çalışmaların literatürü çok geniştir. Buchanan ve Wagner'in 1977 yılındaki çalışmasında adlandırılan 'kamu tercihi teorisine' kadar uzanmaktadır. Literatürün dayandığı temel görüş ise mali yanılığ, diğer bir deyişle seçmenlerin düşen vergi oranları ve artan kamu harcamalarına bağlı olarak gelecekte ortaya çıkacak maliyeti (kamu bütçe dengesi açıklarını) unuttukları bir yanılığ içerisinde olmaları olarak açıklanmaktadır (Alesina ve Paradisi, 2017).

PBC üzerine yapılmış çalışmalar geniş kapsamlıdır. Ancak dünyada politik bütçe dalgalanmaları üzerine yapılan çalışmalar genel olarak belli başlıklar altında toparlanabilir: Politik bütçe dalgalanmalarının varlığını (existence) ve büyüklüğünü (magnitude) tartışan durum tespiti çalışmaları (geleneksel çalışmalar) ; PBC'nin kamu harcamaları kompozisyonunda oluşturduğu etkiyi tespit eden çalışmalar; koşullu faktörlere⁷ göre PBC'nin oluşumunu inceleyen çalışmalar; yerel ve genel seçim, gelişmiş ve gelişmekte olan ülke, yeni ve eski demokrasi

gibi ayrımların etkilerini gösteren PBC çalışmaları; PBC oluşturmanın hükümetin yeniden seçilme şansı üzerindeki etkisini gösteren çalışmalar vb. olarak sayılabilir.

PBC'nin varlığını tartışan çalışmalardan bazıları şöyledir: Schuknecht (1996) 1970-92 yılı için ele aldığı 35 gelişmekte olan ülkede PBC lehine kanıt olduğunu, Block (2002) 44 Sahra Altı Afrika ülkeleri için yapmış olduğu çalışmasında seçim dönemlerinde bütçe açıklarının yaklaşık %1.2 arttığını, Hallerberg vd. (2002) 1990-1999 yılları için Doğu Avrupa ülkelerinde seçim dönemlerinde daha büyük bütçe açıklarının görüldüğünü ortaya koymuştur (Mink ve De Hann, 2006). Kamu harcamalarının kompozisyonunda seçim kaynaklı bir değişimin ortaya çıkıp çıkmadığını araştıran çalışmalardan bazıları ise Brender ve Drazen (2009), Vergne (2009), Katsimi ve Sarandites (2012) tarafından gerçekleştirilmiştir. Brender ve Drazen (2009) 1972-2003 yılları arası veri seti kullanarak 71 ülke için gerçekleştirmiş oldukları çalışmalarında liderlerin kısa dönemde kamu harcama kompozisyonu üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığını ancak, uzun dönemde bu etkinin özellikle gelişmekte olan ülkelere anlamlı olduğunu göstermişlerdir. Vergne (2009) 42 gelişmekte olan ülke için 1975-2001 yılları arası veri setini kullanarak kamu harcaması dağılımında seçim kaynaklı etkilerin olduğunu göstermiştir. Katsimi ve Sarandites (2012) ise 19 gelişmiş OECD ülkesi ve 1972-1999 yılı için gerçekleştirmiş oldukları çalışmalarında seçim sebebiyle kamu harcamaları üzerinde yatırım harcamalarından cari harcamalara doğru bir değişim olduğunu tespit etmişlerdir. Shi ve Svenson (2006) gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelere PBC varlığının farklılaşıp farklılaşmadığını tartışmışlar ve PBC'nin gelişmekte olan ülkelere gelişmiş ülkelere kıyasla daha büyük ve istatistiksel olarak daha güçlü bir şekilde anlamlı olduğu sonucuna ulaşmışlardır.

⁷ Ülkelerin gelişmişlik düzeyi, kurumsal kalite, ülkelerin demokrasi deneyimi (yaşı) ve seviyesi, seçim sistemleri (çoğunluk ya da nisbi seçim), hükümetin oluşumu

(parlamentar ya da başkanlık), politik süreçlerde şeffaflık vb. Ayrıntılı açıklamalar için De Hann ve Klomp (2013) çalışmasına bakınız.

Brender ve Drazen (2005) yeni demokrasilerde PBC'nin hem gelişmiş hem de gelişmekte olan ülkelerde daha belirgin ortaya çıktığını göstermişlerdir. Brender ve Drazen (2009) genişletici maliye politikalarının iktidarın (incumbent) yeniden seçilmesine yardımcı olup olmayacağını araştırmışlardır. 74 ülke ve 43 yıllık (1960-2003) bir veri seti ile yapılan tahminler gelişmiş ve yerleşik demokrasiye (old democracies) sahip ülkelerde seçim yılı ortaya çıkan bütçe açıklarının liderlerin yeniden seçilme şanslarını düşürdüğünü ortaya çıkarmışlardır.

PBC literatürünü ayrıntılı bir şekilde özetleyen çalışmalar mevcuttur. Drazen (2000) 1975 yılında teorik temelleri atılan politik konjonktür dalgalanmaları literatürünün 25 yıllık gelişimini özetlemiştir. Shi ve Svenson (2002) politik bütçe dalgalanmaları literatüründeki son gelişmeleri ve ilerlemeleri incelerken Eslava (2011) bütçe açıklarının politik ekonomisi üzerine bir araştırma yapmıştır. Dubois (2016) 40 yıl sonra politik konjonktür dalgalanmalarının gelişimi hakkında yeni bir çalışma yürütmüş ve son olarak Mandon ve Cazals (2019) ise politik bütçe dalgalanmaları ile ilgili meta analizi gerçekleştirmiştir⁸.

Türkiye'de politik konjonktürel dalgalanmalar ile ilgili ilk çalışmalar Bulutay ve Yıldırım (1969) ve Bulutay (1970) çalışmalarına dayanmaktadır. İlk çalışmalarda büyük ölçüde tarım ürünleri fiyatlarına destek politikaları ile seçimler arasında ilişki kurulmuştur. İlgili yazarların kurmuş olduğu bu ilişkiyi araştırmaya Çarkoğlu'nun (1995) belirttiği gibi birçok yazar (Ergüder, 1980; Çakmak, 1985, 1990; Gürkan ve Kasnakoğlu, 1991) devam etmiştir.

Çarkoğlu (1995) diğerlerinden farklı olarak tarımsal ürün destek fiyatlarına, reel gayrisafi yurtiçi hasıla, enflasyon, işsizlik ve bütçe açığı değişkenlerini de ekleyerek analizi genişletmiş,

1950-1994 yılları arasında gerçekleştirilen 9 seçim boyunca politik konjonktürel dalgalanmaların varlığını araştırmıştır. Seçili beş tarım ürününden (arpa, şeker pancarı, pamuk, tütün ve buğday) sadece pamuk ve buğday fiyatlarında seçim dönemlerinde yukarı yönlü bir artış olduğunu göstermiştir. Ayrıca M1 para arzı üzerinde seçim etkisi varken M2 üzerinde etkinin olmadığı, seçim dönemlerinde bütçe açıklarının arttığı ve bunun sonucu olarak enflasyon üzerinde baskı oluşturacağı ilgili makalede tartışılmaktadır. Reel gayrisafi yurtiçi hasıla ve işsizlik üzerinde ise anlamlı bir politik dalgalanmanın olmadığı tespit edilmiştir (Çarkoğlu, 1995).

Telatar (2000) diğerlerinden farklı olarak çalışmasında siyasi sörf ya da oportünistik kabine hipotezi diye bilinen hükümetin parlamentodaki desteğini yitirmesi, pozisyonunu güçlendirmek istemesi veya seçimi yeniden kazanmasını sağlayacak olumlu iktisadi koşulların varlığı gibi sebepler ile parlamentoyu dağıtıp erken seçime gitmesi durumunu göz önüne alarak seçim zamanının içsel olarak belirlenebileceğine vurgu yapmıştır. Ancak Türkiye'de siyasi sörf hipotezinin geçerli olmadığını göstermiştir.

Tutar ve Tansel (2000) diğer çalışmalardan farklı olarak çeşitli frekanslara sahip veri setleri ile (aylık, çeyreklik ve yıllık) politik konjonktürel dalgalanmaların varlığını ve çeşitli kurumsal faktörlerin bütçe açıkları üzerindeki etkilerini araştırmıştır. Yıllık ve çeyreklik veri setleri için seçim dönemlerinde bütçe açıklarının arttığı tespit edilmemiş ancak aylık veride bu etki görülmüştür. Ayrıca yatırım harcamaları haricindeki diğer bütçe kalemleri üzerinde de anlamlı bir politik bütçe dalgalanmasının olduğu tartışılmaktadır. Koalisyon, askeri darbe, petrol şokları ve Kıbrıs savaşı gibi faktörler bütçe açıkları üzerinde anlamlı etki oluştururken seçim dönemlerinde bu etkinin anlamsız hale geldiği üzerinde

⁸ Mandon ve Cazals (2019) 46 çalışma ve 1037 regresyon sonucunu ele almış ve liderlerin tekrar seçilebilmek

amacıyla mali araçları manipüle ettiği yönünde sistematik bir etkinin varlığını göstermişlerdir.

durulan diğer konulardır (Tutar ve Tansel, 2000).

Türkiye’de 2000’li yılların başına kadar genellikle politik konjonktürel dalgalanmaların politika çıktıları üzerindeki etkileri incelenmiş, politika araçlarına vurgu yapan çalışmalar daha az olmuştur. Ayrıca yine 2000’li yılların başından itibaren politik bütçe dalgalanmaları ile ilgili yapılan çalışmalar artış göstermeye başlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası’nın bağımsızlığı sebebiyle hükümetin para politikası araçları üzerindeki etkisinin teorik olarak ortadan kalması araştırmacıları politik bütçe dalgalanmalarının varlığını araştırmaya iten bir etken olarak düşünülmektedir.

Onur (2002) politik bütçe dalgalanmalarının Türkiye’de geçerliliğini test etmek için kamu giderleri, kamu açıkları, iç ve dış borçlanma değişkenlerini kullanarak analiz yapmıştır. Seçimlerin bütçe açıkları üzerinde arttırıcı etki oluşturduğu ve seçimlerde borçlanma yoluyla kaynak edinme yoluna başvurulduğu tespit edilmiştir. Karakaş (2013) politik konjonktürel dalgalanmaların süresi ile ilgili araştırmalarda bulunmuştur. Model sonuçları seçimin gerçekleşeceği dönemde ve seçimden bir önceki çeyrekte bütçe açıklarının arttığı, seçimin gerçekleşeceği çeyrekte iki dönem önceki çeyrekte ise bütçenin fazla verdiği ileri sürülmüştür.

İktidarların mali göstergeler üzerinde yeniden seçimi kazanmak amacıyla yapmış olduğu manipülasyonun etkili olmadığını gösteren çalışmalar da mevcuttur. Mali muhafazakar (fiscal conservatives) olarak adlandırılan seçmenler, iktidarın yapmış olduğu yüksek kamu harcaması ve bütçe açığı gibi manipülasyonların ekonomiye zarar verdiğini düşünmekte ve iktidar partisine vermiş oldukları oy oranlarını düşürerek onları cezalandırmaktadır⁹ (Vergne, 2006). Cezalandırılmak istemeyen iktidar ise çözümü bütçe harcamalarını sabit tutup harcamaların

kompozisyonunu değiştirmekle bulmuştur. Politik bütçe dalgalanmaları literatürünü oluşturan çalışmaların gelmiş olduğu en son aşama seçimlerin kamu harcama kompozisyonu üzerindeki etkilerini ortaya koymaya çalışmak şeklindedir (Balcı ve Çavuşoğlu, 2018). Kamu harcama kalemlerinin kompozisyonu ile ilgili oluşan literatür iki eksende ilerlemektedir: Hangi harcama kaleminin etkisi daha belirgin (visible) ve hangi harcama kaleminin etkisi daha hızlıdır. Rogoff (1990) cari harcamaların seçmenler üzerinde oluşturduğu etkinin yatırım harcamalarına göreceli olarak daha belirgin bir şekilde ortaya çıktığını, Block (2002) cari harcamaların seçmenler üzerindeki etkisinin daha direkt ve hızlı olduğunu, Eslava (2005) Rogoff (1990)’tan farklı olarak yatırım harcamalarının cari harcamalara kıyasla daha belirgin olduğunu, Katsimi ve Sarandites (2012) kamu harcama kompozisyonunun ülkelerin gelişmişlik düzeyi ile farklılaşabileceğini tartışmaktadır.

Türkiye’de seçimlerin kamu harcama türlerinin düzeyleri ve harcama kompozisyonu üzerindeki etkilerini temel alan az sayıda çalışma mevcuttur (Balcı ve Çavuşoğlu, 2018). Ergun (2000), 1987-1999 dönemi için aylık veriler kullanarak iktidarın seçim öncesi para ve maliye politikası üzerindeki fırsatçı davranışlarını incelemiştir. Mali gösterge olarak merkezi hükümet konsolide bütçesinde yer alan faiz dışı harcama, personel giderleri ve yatırım harcama kalemlerini kullanmıştır. Faiz dışı harcama, personel giderleri, yatırım harcamaları ve transfer harcamalarında seçim öncesi istatistiksel olarak anlamlı etkiler tespit etmiştir. Karakaş (2013) seçim öncesi ve seçim zamanında transfer harcamalarının arttığı, seçim sonrasında ise yatırım harcamalarının azaldığını göstermiştir. Hotunluoğlu (2016) ile Balcı ve Çavuşoğlu (2018) da politik bütçe hareketlerinin kamu harcamalarının dağılımı açısından analizini gerçekleştirmişlerdir. Hotunluoğlu (2016) seçimden üç yıl önce cari harcamaların iki yıl önce ise yatırım

⁹ İlgili çalışmalar için bakınız: Peltzman (1992); Kraemer, 1997; Brender, 2003; Drazen ve Eslava,2005.

harcamalarının arttığını göstermiştir. Balcı ve Çavuşoğlu (2018) 40 yıllık bir zaman dilimi içinde (1965-2004) gerçekleşen genel ve yerel seçimleri analiz ederek genel seçimlerde cari

harcamalar ile transfer harcamalarında, yerel seçimlerde ise yatırım ve transfer harcamalarında artış olduğunu tespit etmişlerdir.

Tablo 1. PBC Üzerine Literatür Taraması

Yazar(lar)	Dönem	Ampirik Yöntem	Temel Bulgular
Onur (2001)	1950-2000 (Yıllık Veri)	Gecikmesi Dağıtılmış Model	Seçim dönemlerinin konsolide bütçe açıkları üzerinde PBC oluşturduğu gösterilmiştir.
Akçoraoğlu ve Yurdakul (2004)	1987-2003 (3'er Aylık Veri)	Eş Bütünleşme Analizi	Genel seçim dönemlerinde bütçe açıklarının arttığı ancak, enflasyon ve büyüme üzerinde anlamlı etkisinin olmadığı gösterilmiştir. Ayrıca partizan politik konjonktürel dalgalanmanın da var olmadığı gösterilmiştir.
Asutay (2004)	1980-2002 (Çeyreklik Veri)	Otoregresif Hareketli Ortalamalar Modeli	Seçim dönemlerinde kamu harcamaları üzerinde güçlü dalgalanmalar olduğu görülmüştür.
Savaşan ve Dursun (2006)	1983-1998 (Yıllık Veri)	Havuzlanmış Regresyon	Yerel seçimlerde kamu harcamaları üzerinde PBC'nin varlığı gösterilmiştir. Ayrıca partizan konjonktürel dalgalanmaların varlığına da vurgu yapılmıştır.
Özkan ve Tarı (2011)	1987-2010 (3 Aylık Veri)	Otoregresif Hareketli Ortalamalar Modeli	GSYİH, kamu harcamaları ve para arzı değişkenlerinde seçim dönemlerinde politik konjonktürel dalgalanmaların olduğu tespit edilmiştir.
Karakaş (2013)	1986-2008 (Çeyreklik Veri)	Otoregresif Hareketli Ortalamalar Modeli	Seçim dönemlerinde bütçe açıkları üzerinde anlamlı bir etki gösterilmiştir.
Altun (2014)	1950-2010 (Yıllık Veri)	Otoregresif Hareketli Ortalamalar Modeli	Türkiye'de kamu harcamaları üzerinde fırsatçı ve partizan dalgalanmaların varlığı gösterilmiştir.
Eryılmaz ve Mercan (2015)	1994-2012 (Çeyreklik Veri)	Eş Bütünleşme Analizi	PBC'nin mali göstergeler üzerinde geçerliliği gösterilmiştir.
Eryılmaz ve Murat (2016)	1987-2002 (Çeyreklik Veri)	Mevsimsel Box-Jenkins Modeli	Mali göstergeler üzerinde PBC'nin var olmadığı gösterilmiştir.
Hotunluoğlu (2016)	1950-2012	Eş Bütünleşme Analizi	Cari ve yatırım harcamaları üzerinde PBC'nin varlığı gösterilmiştir.
Balcı ve Çavuşoğlu (2018)	1965-2004 (Yıllık Veri)	Eş Bütünleşme Analizi	Cari harcamalar, transfer harcamaları ve yatırım harcamaları üzerinde PBC görülmektedir.

Türkiye'de siyasi iktidarı elinde bulunduran parti ya da partilerin genel olarak kamu harcamalarını seçimi tekrar kazanabilmek amacıyla manipüle ettikleri ancak, manipülasyonun içeriğinin çalışmadan çalışmaya farklılık gösterdiği görülmektedir

(Balcı ve Çavuşoğlu, 2018). Türkiye'de politik bütçe dalgalanmaları ile ilgili yapılan diğer

uygulamalı çalışmalar Tablo 1'de özetlenmiştir¹⁰.

Politik bütçe dalgalanmaları üzerine yapılan araştırmaların uzun bir geçmişi olmasına rağmen hâlâ üzerinde anlaşmaya varılamayan birçok konu bulunmaktadır. Bu durum elde edilen bulguların zenginleşmesine katkı sağlarken PBC'nin evrensel bir olgu olmasının zorluğuna da işaret etmektedir (Efthyvoulou, 2012).

4. VERİ SETİ VE DEĞİŞKENLER

Bu çalışmada Türkiye için 2007-2018 arası yılları kapsayan¹¹ 81 il için dengeli panel veri setine başvurulmuştur. Bağımlı değişken olarak merkezi yönetim bütçe harcamaları¹² kullanılmış ve ilgili veri Hazine ve Maliye Bakanlığı Merkezi Yönetim Bütçe İstatistiklerinden elde edilmiştir. Kamu harcamalarının gecikmeli değeri, kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hasıla, büyüme oranı, 15-64 yaş arası nüfus, 65 yaş ve üzeri nüfus ve dışa açıklık¹³ değişkenleri kontrol değişkenler¹⁴ olarak kullanılmış ve ilgili veriler

Türkiye İstatistik Kurumu'ndan (TÜİK) elde edilmiştir. Bütün değişkenler logaritmik formda modele dahil edilmiştir¹⁵. Seçim değişkeni, seçim düzenlenen yıllar için 1 diğer yıllar için 0 olarak düzenlenen bir kukla değişkendir¹⁶. Seçim dönemlerine ilişkin bilgi Yüksek Seçim Kurulu'ndan (YSK) elde edilmiştir.

Kamu harcaması değişkeninde yüksek bir atalet (inertia) olduğu şeklindeki gözlemler, diğer bir deyişle kendisini besleyen bir sürece sahip olması ilgili değişkenin modele kontrol değişken olarak dahil edilmesini gerektirmektedir. Geçmiş dönemde kamu harcamalarında meydana gelen artışın cari dönem kamu harcamaları üzerinde pozitif bir etki oluşturacağı beklenmektedir. Kişi başına düşen gayrisafi yurt içi hasıla, illerin gelişmişlik düzeyini kontrol etmek için modele dahil edilmiştir. Çünkü bu düzey seçmenlerin kamu malı tercihlerini etkilemektedir. Ayrıca Wagner Kanununda ülkelerin gelişmişlik düzeyi ve kamu harcaması arasında pozitif bir ilişki

¹⁰ Sözel çalışmalar ve tezler kapsam dışında tutulmuştur.

¹¹ 2006 yılından itibaren analitik bütçe sınıflandırmasına geçilmesi ve bölgesel verilerin 2006 yılı öncesi eksik olması sebebiyle ilgili yıl aralığı 2007-2018 olarak belirlenmiştir.

¹² Merkezi yönetim bütçe harcaması Bin TL cinsinden hesaplanmaktadır. Literatürde kamu harcamalarına ek olarak kamu gelirleri ve bütçe açığı değişkenlerini bağımlı değişken olarak kullanan çalışmalar da mevcuttur (Barberia ve Avelino, 2011; Hanusch, 2012; Alesina ve Paradisi, 2017). Kamu gelirlerinin büyük bir kısmını vergi gelirleri oluşturduğu için birçok çalışmada vergi geliri kamu gelirlerini temsil eden (*proxy*) değişken olarak kullanılmaktadır. Seçim dönemlerinde vergi indirimi gerçekleştirilerek seçmen tercihlerini değiştirmek amacıyla olan politikacıların bu politika aracına daha az başvurduğu görülmektedir. Vergi indiriminin ekonomi üzerindeki etkisinin doğrudan hissedilmemesi, uzun dönemde vergi tabanı ve ahlakına zarar verebilmesi, gelişmekte olan ülkelerde vergi tabanının düşük düzeyde olması gibi sebepler ile çalışmalarda genellikle kamu geliri değişkeninden ziyade temel politika aracı olarak kamu harcaması değişkeni ele alınmaktadır (Balcı ve Çavuşoğlu, 2018). Kamu harcamalarının uygulamada daha yaygın olması ve etkisinin daha çabuk hissedilmesi gibi gerekçeler ile bu çalışmada kamu harcamaları bağımlı değişken olarak ele alınmıştır.

¹³ İhracat ve ithalat toplamı ile ifade edilen dış ticaret hacmini temsil etmektedir.

¹⁴ Kontrol değişkenleri literatürden yararlanılarak tespit edilmiştir. Çalışmalardan bazıları için bakınız: Shi ve Svenson, 2002, 2006; Persson ve Tabelini, 2003; Katsimi ve Sarandites, 2012; Efthyvoulou, 2012; Barberia ve Avelino, 2011.

¹⁵ Büyüme oranı verisinde negatif değerler olduğu için ve logaritma alınması durumunda çok fazla veri kaybı ortaya çıkacağından seri logaritması alınmadan düzey halde modele dâhil edilmiştir.

¹⁶ Ampirik literatürün çoğunda uygulanan yolu takip ederek ve diğer çalışmalar ile sonuçların karşılaştırılmasına olanak sağlamak adına modeldeki seçim değişkeni seçimin yapıldığı yıl için 1 diğer yıllar için 0 olarak kodlanmıştır. Ancak seçimlerin yılın hangi döneminde yapıldığına göre sonuçların farklılaşabileceği literatürde tartışılan konulardan birisidir. Eğer seçimler yıl sonunda düzenlenecekse belirlenen kukla değişken aslında çoğunlukla seçimden bir önceki dönemin etkisini göstermekte, eğer seçim yılın başlarında gerçekleşiyorsa bu durumda kukla değişken seçim sonrası etkiyi göstermektedir (Brender ve Drazen, 2005). Bu çalışmada ele alınan seçim dönemleri genellikle yıl ortasında düzenlendiği için bu ayrıma gidilerek modeller tahmin edilmemiştir. Ancak bu nokta yapılacak olan diğer çalışmalar için yorumlarda önem teşkil etmektedir.

olduğu ifade edilmektedir. Kişi başına düşen gayrisafi yurt içi hasıla değişkenine ait işaretin pozitif çıkması beklenmektedir. Büyüme oranı ise konjonktürel dalgalanmanın etkisini yakalamak için kullanılmıştır (Shi ve Svensson'un, 2002, 2006; De Hann ve Klomp, 2013). Kişi başına düşen gayrisafi yurt içi hasıla ve büyüme oranının modellere dahil edilmesinin bir diğer sebebi ise ülke ekonomisine bağlı olarak belirlenen seçim zamanının etkisini göz önüne almaktır. Bu sayede seçim değişkenine ilişkin parametre ülke ekonomisi ile ilgili temel makroekonomik göstergeler sabitken (ceteris paribus) geçerli olan etkiyi yakalamakta, seçim zamanının içselliği problemi ortadan kaldırmaktadır. Nüfusun demografik özelliklerini yansıtması açısından 15-64 yaş arası ve 65 yaş ve üzeri nüfus modele dahil edilmiştir. Toplam nüfustaki ileri yaş ve genç nüfus dağılımı bütçe düzenlemesinin sosyal programlar ve sosyal güvenlik üzerinde yoğunlaşmasına ve kamu harcamaları üzerinde pozitif bir etki oluşturmasına neden olabilmektedir (Barberia ve Avelino, 2011). Dışa açıklık değişkeninin modele dahil edilmesinin sebebi ise Rodrik'in (1998) açıklamasına dayanmaktadır. Rodrik'e (1998) göre, dışa açık ülkeler ticaretten doğacak riskleri telafi etmesi açısından daha büyük bir hükümet diğer bir deyişle kamu harcamasına ihtiyaç duymaktadır. Bu sebeple dışa açıklık ve kamu harcaması arasında pozitif bir ilişki olması beklenmektedir.

5. EKONOMETRİK METODOLOJİ VE SONUÇLAR

Literatürdeki birçok çalışma, seçimlerin mali göstergeler üzerinde oluşturacağı etkiyi dinamik sabit etkili model ile açıklamaktadır¹⁷.

¹⁷ Ayrıntılı bilgi için Mandon ve Cazals'ın (2019) politik bütçe dalgalanmaları üzerine yazmış oldukları literatür taramasındaki modellere bakınız.

¹⁸ Çalışmada kullanılan veri seti 12 yıllık bir zaman sürecini içermektedir. Zaman boyutunun küçük olması durağanlığı test edebilmede birim kök analizi yapmayı zorlaştırmaktadır. Ayrıca veri seti uzun zaman serili bir makro panelden ziyade kısa zaman serili mikro bir panel veri seti özelliği gösterdiği için kesitler arasında bağımlılığın varlığını/yokluğunu araştırmak önemli bir

Bu çalışmaların tahmin ettikleri eşitlik aşağıdaki formda gösterilmektedir:

$$Y_{it} = \alpha_0 Y_{it-1} + \alpha_1 \text{seçim}_{it} + \beta \mathbf{Z}_{it} + \mu_i + \lambda_t + \varepsilon_{it}$$

Y_{it} , t yılında i ülkesindeki bağımlı değişken olan mali göstergesi, seçim değişkeni seçim dönemleri 1 diğer dönemler 0 olarak kodlanan ve seçimlerin mali göstergeler üzerinde oluşturacağı etkiyi yakalamak için modele dahil edilen kukla değişkenini, \mathbf{Z} vektörü ülkeye özgü ve zamanla değişen (time-varying) sosyo-ekonomik kontrol değişkenleri, μ_i ve λ_t sırasıyla ülke ve zaman spesifik sabit etkileri ve son olarak ε_{it} hata terimini temsil etmektedir.

Cari dönemde mali göstergeler üzerinde oluşabilecek değişimin mali göstergenin geçmiş dönem değerlerine bağlı olabileceği, diğer bir deyişle mali göstergenin kalıcılık (persistence) özelliği sergileyebileceği gerçeğinden yola çıkılarak ilgili modelde eşitliğin sağ tarafına gecikmeli bağımlı değişken olan Y_{it-1} dahil edilmiş ve dinamik sabit etkili model oluşturulmuştur. Dinamik sabit etkili model oluşturmanın bir sakıncası bağımlı değişkenin durağan olmaması durumunda gecikmeli değerinin bağımsız değişken olarak modele dahil edilmesinin sahte regresyon problemine neden olmasıdır. Bu sorunu ortadan kaldırmak için farklarda dinamik sabit etkili modele başvurulmaktadır¹⁸. Bu çalışmada analizlerin güçlü (robust) olduğunu gösterebilmek için her iki modelin de çözümlerine yer verilmiştir.

Her iki model literatürde genel kabul gören ve dar model olarak adlandırdığımız Shi ve Svenson (2002) modeli ve geniş model olarak adlandırdığımız Persson ve Tabellini (2003) modeli ile tahmin edilmiştir. Shi ve Svenson

konu olmamaktadır (Torres-Reyna, 2007). Bu şüpheler ile yine de dengeli ve mikro paneller için önerilen birinci nesil panel birim kök testlerinden Harris ve Tzavalis (1999) ile ikinci nesil panel birim kök testlerinden kesitsel bağımlılığın giderildiği Pesaran (2004) CADF (Covariate-Augmented Dickey Fuller) testleri uygulanmıştır. Buna göre kamu harcaması değişkeni her iki birim kök test sürecine göre farklarda durağandır, birim kök içermektedir.

(2002) modelinde kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hasıla ile büyüme¹⁹, Persson ve Tabellini (2003) modelinde ise bu değişkenlere ek olarak 15-64 arası nüfus, 65 yaş üzeri nüfus ve dışa açıklık oranı değişkenleri kontrol değişkenler olarak modellere dahil edilmiştir. Hem dar hem de geniş model, dinamik ve farklarda dinamik sabit etkili model ile çözülmüştür. Tablo 2 dar model, Tablo 3 ise geniş model tahmin sonuçlarını göstermektedir.

Tablo 2: Dar Model Tahmin Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Modeller	
	Dinamik Sabit Etkili Model	Farklarda Dinamik Sabit Etkili Model
Kamu Harcaması $t-1$	0.7760 (0.000)***	-0.2170 (0.001)***
Kişi Başına GSYİH	0.2546 (0.008)***	0.0726 (0.320)
Büyüme Oranı	-0.1227 (0.003)**	-0.0758 (0.034)**
Seçim	0.0251 (0.000)***	0.0247 (0.001)***
F-Test	2872.69 (0.000)***	99.84 (0.000)***
Gözlem Sayısı	891	810
İl Sayısı	81	81
Tanımlayıcı Testler		
Hausman Testi	111.51 (0.000)***	65.35 (0.000)***
Değiştirilmiş Wald Testi	2005.23 (0.000)***	2195.63 (0.000)***
Wooldridge Test	23.55 (0.000)***	23.55 (0.000)***
Corr ($\epsilon_{it}, \epsilon_{it-1}$)	-0.140 (0.000)***	-0.4773 (0.000)***

¹⁹ İktisadi büyüme ve kişi başına düşen milli gelir değişkenleri problemleri bir korelasyon ilişkisi sergilememektedir. Korelasyon test sonucuna göre ilgili değişkenler arasındaki korelasyon katsayısı 0.27 olarak bulunmuştur. Büyüme oranı yerine literatürde mali göstergeler üzerindeki dalgalanmaları kontrol etmek amacıyla çıktı açığı (*output gap*) değişkeni de kullanılmaktadır. Bu amaçla Hodrick- Prescott filtresi

Tablo 3: Geniş Model Tahmin Sonuçları

Bağımsız Değişkenler	Modeller	
	Dinamik Sabit Etkili Model	Farklarda Dinamik Sabit Etkili Model
Kamu Harcaması $t-1$	0.7140 (0.000)***	-0.2200 (0.001)
Kişi Başına GSYİH	0.2364 (0.007)***	0.0833 (0.158)
Büyüme Oranı	-0.1185 (0.004)***	-0.0715 (0.020)**
15-64 Yaş	0.1623 (0.051)	0.1611 (0.362)
65 Yaş ve Üzeri	0.2764 (0.032)**	-0.1922 (0.105)
Dışa Açıklık	-0.0036 (0.327)	-0.0018 (0.653)
Seçim	0.0234 (0.000)***	0.0263 (0.000)***
F-Test	1155 (0.000)***	187.2 (0.000)***
Gözlem Sayısı	890	810
İl Sayısı	81	81
Tanımlayıcı Testler		
Hausman Testi	136.87 (0.000)***	67.01 (0.000)***
Değiştirilmiş Wald Testi	1850.81 (0.000)***	2075.45 (0.000)***
Wooldridge Test	24.65 (0.000)***	24.65 (0.000)***
Corr ($\epsilon_{it}, \epsilon_{it-1}$)	-0.5292 (0.000)***	-0.4851 (0.000)***

Modellerde değişen varyans ve otokorelasyonun tespiti için sırasıyla

kullanılarak reel gayrisafi yurt içi hasıla ve trend ayrıştırılarak çıktı açığı değişkeni oluşturulmuş ve büyüme yerine modele dahil edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre seçim değişkeninin hem dar hem de geniş modele göre anlamlılığı, büyüklüğü ve yönü üzerinde ciddi bir farklılık olmadığı görülmüştür.

Değiştirilmiş Wald ve Wooldridge testi uygulanmıştır. Ayrıca içsellik probleminin tespiti için Hausman testine başvurulmuştur.

Hausman test sonuçları dar ve geniş modelde hem dinamik hem de farklarda dinamik süreçler için katsayılardaki farklılığın sistematik olmadığını yani rassal olduğunu söyleyen boş hipotezin 0.05 anlamlılık düzeyinde reddedildiğini yani sabit etkili model ile çözümlere devam edilmesi gerektiğini göstermektedir.

Sabit ve rassal etkili modellerin çözümünde kullanılan en küçük kareler yöntemi, hata terimlerinin bağımsız (independent) ve türdeş (identical) dağılmasını (iid) gerektirir. Diğer bir deyişle hata terimleri arasında otokorelasyon ve değişen varyans sorunu olmamalıdır. Değiştirilmiş Wald istatistiği sabit etki modelinin kalıntılarındaki gruplar arası değişen varyans sorununu tespit etmek üzere geliştirilmiştir. Boş hipotez hata varyanslarının birimlere göre değişmediğini (değişen varyansın yokluğunu), alternatif hipotez ise birimden birime değişiklik gösterdiğini (değişen varyansın varlığını) ifade etmektedir. Değiştirilmiş Wald istatistiği test sonuçları dar ve geniş modelde hem dinamik hem de farklarda dinamik süreçler için boş hipotezin 0.01 anlamlılık düzeyinde reddedildiğini yani değişen varyans probleminin varlığını göstermektedir.

Hata terimlerinin bağımsız, diğer bir deyişle otokorelasyonsuz olduğunu tespit etmek için ise Wooldridge (2002) testine başvurulmuştur. Wooldridge (2002) metodunda birinci farklara göre tahmin edilmiş regresyon modelinden elde edilen kalıntılar kullanılır. Testin boş hipotezi hata terimlerinin geçmiş değerleri ile ilişkili olduğunu, otokorelasyonun varlığını

göstermektedir. Wooldridge (2002) testine ek olarak hata teriminin gecikmeli değerleri ile ilişkisini ortaya koymak için korelasyon katsayısının sonuçları da sunulmuştur. Buna göre, $Corr(\Delta\varepsilon_{it}, \Delta\varepsilon_{it-1})$ katsayısının tüm modellerde yüksek ve anlamlı olduğu, diğer bir deyişle otokorelasyon sorununun varlığı ortaya koyulmuştur.

Değişen varyans ve otokorelasyon sorunlarının varlığı sebebiyle ilgili modeller dirençli standart hatalar ile tahmin edilmiştir. Tablo 2 ve 3'te sunulan standart hatalar değişen varyans ve otokorelasyonun varlığına karşı geliştirilmiş dirençli standart hatalardır. Buna göre hem dar hem de geniş modelin dinamik ve farklarda dinamik sabit etkili model sonuçlarına göre seçim değişkeninin istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif çıktığı görülmektedir. Diğer bir deyişle seçim zamanlarında kamu harcamaları üzerinde politik bütçe dalgalanmaları görülmektedir. Dalgalanmanın büyüklüğü %0.023 - %0.026 arasında tespit edilmiştir ve bütün modellerde birbirine yakın olduğu görülmektedir.

Gözlemlenen politik bütçe dalgalanmalarının kamu harcama kompozisyonunda oluşturduğu değişimi tespit etmek için Analitik Bütçe Sınıflandırmasından yararlanılmıştır. Türkiye'de 2006 yılından itibaren Uluslararası Standartlara (GFS: Government Finance Statistics) uygun olarak hazırlanan Analitik Bütçe Sınıflandırmasına²⁰ geçilmiştir. Analitik bütçe sınıflandırması 4 ayrı türde yapılmaktadır: Bunlar kurumsal, fonksiyonel, finansman tipi ve ekonomik sınıflandırmadır²¹. İller itibari ile merkezi yönetim bütçe giderlerine yönelik Hazine ve Maliye Bakanlığı (HMB) tarafından yayınlanan istatistikler fonksiyonel ve ekonomik sınıflandırmaya göre oluşturulmuştur. Bu çalışmada kamu

²⁰ Analitik bütçe sınıflandırması "siyasi ve idari sorumluların tespitini mümkün kılan, devlet faaliyetlerinin niteliğinin belirlenmesine ve ekonomi üzerindeki etkilerin analizine imkân sağlayan, harcamaların hangi kaynaklardan finanse edildiğini gösteren bütçe kodlamasıdır" (Pehlivan, 2018).

²¹ Kurumsal sınıflandırma kamu harcamalarında idari ve siyasi sorumluların belirlenmesi amacıyla, fonksiyonel

sınıflandırma devlet faaliyetlerinin türünü göstermek amacıyla, finansman tipi sınıflandırma harcamaların hangi kaynaklardan finanse edildiğini göstermek amacıyla ve son olarak ekonomik sınıflandırma ise devletin yürüttüğü faaliyetlerin milli ekonomi, piyasalar, gelir dağılımı gibi konular üzerinde oluşturduğu etkilerin incelenmesini sağlamak amacıyla yapılmaktadır (Pehlivan, 2018).

harcamalarının fonksiyonel ve ekonomik sınıflandırmaya uygun olarak belirlenen alt kalemleri göz önüne alınmıştır. Buna göre fonksiyonel sınıflandırma başlığı altında 10 hizmet kalemi²², ekonomik sınıflandırma başlığı altında ise 6 gider kalemi²³ göz önüne alınmıştır. Dar ve geniş modeller tüm hizmet ve gider kalemleri için dinamik sabit etkili modele göre çözülmüştür²⁴. Buna göre seçim dönemlerinde istatistiksel olarak anlamlı etkinin görüldüğü hizmet ve gider kalemleri Tablo 4 ve 5'te sunulmuştur.

Tablo 4: Kamu Harcama Kalemlerine İlişkin Seçim Parametresi Tahmin Sonuçları

Kamu Harcama Kalemleri	Dar Model	Geniş Model
Personel Giderleri	0.0034 (0.451)	0.0034 (0.463)
Sosyal Güvenlik Kurumu Ödemeleri	0.0073 (0.273)	0.0074 (0.228)
Mal ve Hizmet Alımları	0.0032 (0.649)	0.0015 (0.823)
Cari Transferler	-0.0166 (0.286)	-0.0174 (0.284)
Sermaye Giderleri	-0.0700 (0.002)***	-0.0695 (0.002)***
Sermaye Transferleri	0.18723 (0.038)**	0.19913 (0.028)**

²² Genel kamu hizmetleri, savunma hizmetleri, kamu düzeni ve güvenlik hizmetleri, ekonomik işler ve hizmetler, çevre koruma hizmetleri, iskân ve toplum refahı hizmetleri, sağlık hizmetleri, dinlenme, kültür ve din hizmetleri, eğitim hizmetleri, sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetleri.

²³ Personel giderleri, sosyal güvenlik kurumlarına devlet primi giderleri, mal ve hizmet alımı giderleri, cari transferler, sermaye giderleri ve sermaye transferleri. Bu gider kalemlerinin haricinde faiz giderleri, borç verme ve yedek ödenekler alt kalemleri de ekonomik sınıflandırma başlığı altında bulunmaktadır. Ancak veri yetersizliğinden dolayı göz önüne alınamamıştır.

Tablo 5: Kamu Harcama Kalemlerine İlişkin Seçim Parametresi Tahmin Sonuçları

Kamu Harcama Kalemleri	Dar Model	Geniş Model
Genel Kamu Hizmeti	-0.0169 (0.040)**	-0.0168 (0.041)**
Savunma Hizmeti	-0.0293 (0.520)	-0.0313 (0.502)
Kamu Düzeni ve Güvenliği Harcamaları	0.0024 (0.689)	0.0023 (0.705)
Ekonomik İşler ve Hizmetler	-0.0085 (0.502)	-0.0087 (0.508)
Çevre Koruma Hizmeti	0.3506 (0.000)***	0.3486 (0.000)***
İskân ve Toplum Refahı Hizmeti	-0.3865 (0.013)**	-0.3988 (0.011)**
Sağlık Hizmeti	0.0360 (0.001)***	0.0345 (0.002)***
Dinlenme, Kültür ve Din Hizmetleri	-0.0084 (0.223)	-0.0106 (0.117)
Eğitim Hizmetleri	-0.0243 (0.000)***	-0.0248 (0.000)***
Sosyal Güvenlik ve Yardımlaşma Hizmeti	-0.0175 (0.033)**	-0.0193 (0.016)**

Hem dar hem de geniş model tahmin sonuçlarına göre; sermaye transferleri, çevre koruma hizmeti ve sağlık hizmeti harcama kalemlerinde seçim dönemlerinde artış gözlemlenirken, sermaye giderleri, genel kamu hizmeti, iskân ve toplum refahı hizmeti, eğitim hizmeti ve sosyal güvenlik ve yardımlaşma hizmeti kalemlerinde azalış ortaya çıkmıştır.

²⁴Seçim parametresinin anlamlılığı, büyüklüğü ve yönü cinsinden dinamik ve farklarda dinamik modeller arasında büyük bir farklılık olmadığı için bu kısımdan sonra tahmin edilen tüm modellerde dinamik sabit ekili model metodolojisine başvurulmuştur. Ayrıca seçim döneminde kamu harcama kompozisyonundaki etkiyi gösterebilmek için regresyonlardaki tüm kamu harcama kalemleri toplam kamu harcaması içerisindeki paylarının logaritması cinsinden modellere dâhil edilmiştir. Bu sayede kamu harcama kalemleri üzerinde seçim döneminde oluşabilecek düzey etkisinden (seçim döneminin direkt kamu harcama kalemi üzerindeki etkisi) ziyade kompozisyonundaki değişimin görülmesi amaçlanmıştır.

Seçim dönemlerinde kamu harcama bileşiminin azalan alt kalemlerden artan kalemlere doğru değiştiği söylenebilir.

6. DİĞER TESTLER

Elde edilen tahmin sonuçlarının doğruluğunu arttırmak ve farklı bakış açılarının yaratacağı etkileri göstermek amacıyla ek modeller tahmin edilmiştir. Seride uç değerlerin varlığı, modellerin serilerin düzey seviyeleri ile kurulmamış olması, ana modelde 2008 krizinin etkisinin göz ardı edilmesi elde edilen tahmin sonuçlarını değiştirir mi? Büyükşehir belediyelerinde PBC etkisi diğer belediyelere göre farklılaşır mı? Seçim dönemi sonrası (post election effect) kamu harcamaları seyrinde nasıl bir etki oluşur? Bütün bu sorulara cevap verebilmek adına çeşitli modeller tahmin edilmiştir²⁵.

Veri setinde tahmin sonuçlarını etkileyecek büyüklükte (ya da küçüklükte) uç değerlerin (outlier) varlığı elde edilen tahmin sonuçlarının güvenilir olmamasına neden olabilmektedir. Bu sebeple elde edilen sonuçların güçlü olduğunu göstermenin yollarından biri mevcut uç değerlerin tespiti, ilgili değerlerin veri setinden dışlanması ve temel modellerin tekrar çözümlenmesi şeklindedir. Elde edilen ilk tahmin sonuçlarından daha farklı bir sonuç ortaya çıkıyorsa uç değerlerin etkili olduğu söylenebilir. Bu çalışmada uç değerlerin tespiti için Hadi (1992) metoduna başvurulmuştur. Bu yaklaşımda serinin medyan değerine göre her bir gözlem için bir mesafe hesaplanmakta ve tekrarlı bir süreçle (iteratively) uzak gözlem değerleri örneklem dışında tutularak yeni bir seri oluşturulmaktadır (Katsimi ve Sarandites, 2012; Ben-Gal, 2005). Hadi (1992) yaklaşımına göre kamu harcamaları verisine ait 891 adet gözlem değerinden 49 tanesine ilişkin uç değer tespit edilmiştir. Belirlenen uç değerler veri setinden çıkarılmış ve model tekrar tahmin edilmiştir. Seçim değişkenine ait parametrenin hem dar hem de geniş model için anlamlılığında ve işaretinde bir farklılık gözlemlenmemiş

büyüklüğü ise dar model ve geniş model için sırasıyla ortalama %0.025'ten % 0.022 ve %0.021 seviyesine gerilemiştir. Veri setindeki uç değerlerin tahmin sonuçlarını ciddi ölçüde etkileyebilecek büyüklükte olmadığı söylenebilir.

Uygulamalı çalışmalarda parametrelerin yorumlanmasında kolaylık sağlamak, değişen varyans sorununu ortadan kaldırmaya yardımcı olmak, serilerin dağılımının normale yakınsamasını sağlamak gibi sebepler ile genellikle serilerin logaritmik formları ile çalışılmaktadır. Ancak serilerin logaritmaları ve düzey halleri ile modeller ayrı ayrı tahmin edildiğinde bazen farklı sonuçlar ortaya çıkabilmektedir. Bu sebeple değişkenlerin düzey seviyeleri ile modeller tekrar tahmin edilmiştir. Sonuçlara göre seçim değişkenine ait parametrenin hem dar hem de geniş model için anlamlılığı ve işaretinde bir farklılık gözlemlenmemiştir.

Veri setinin içerdiği zaman boyutunda herhangi bir sebep ile ortaya çıkan yapısal bir kırılmanın modellenmemesi tahmin sonuçlarının güvenilir olmamasına ve dışlanmış değişken sorununun varlığına işaret edebilir. Bu sebeple 2008 Eylülde başlayan ve 2009 yılı sonlarına doğru etkisini azaltan 2008 krizinin olası etkisini kontrol edebilmek için dar ve geniş modele kriz kukla değişkeni²⁶ dahil edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, kriz döneminin kamu harcamaları üzerinde azaltıcı bir etkisi olmakla birlikte seçim değişkeninin kamu harcamalarını arttırıcı etkisi üzerinde bir değişiklik oluşturmamıştır.

Büyükşehirlerin genel seçimler açısından önemi mecliste temsil edilen milletvekili sayısının çokluğundan gelmektedir. Partilerin hükümet kurabilme açısından kazanmış olduğu milletvekili sayısının önemli olduğu bilinmektedir. Bu açıdan bakıldığında büyükşehirlerde yüksek oy oranı sağlamak mecliste de çoğunluğu elde edebilme açısından önem arz etmektedir. TÜİK tarafından ilan

²⁵ Tahmin sonuçları talep üzerine paylaşılacaktır.

²⁶ 2008 ve 2009 yılları için 1 diğer yıllar için 0 değeri verilerek krize ilişkin kukla değişken oluşturulmuştur.

edilen 2019 yılı nüfus bilgilerine göre illerin çıkaracağı milletvekili sayısı belirlenmiştir. YSK EK-I sayılı cetvele göre 600 milletvekilinin illere göre dağılımını görmek mümkündür. Buna göre 600 milletvekilinin 433 tanesi 30 büyükşehir için belirlenmiştir. Toplam milletvekili sayısının yaklaşık %72'sinin büyükşehirler tarafından belirlenmesi bu illere yönelik yapılan seçim odaklı harcamaların daha fazla olması ihtimalini güçlendirmektedir. Tahmin sonuçlarına göre seçim dönemlerinde büyükşehirlerde yapılan kamu harcamaları diğer illere göre dar model için % 0.032, geniş model için % 0.023 daha fazla olmaktadır. PBC'nin etkisinin büyükşehirlerde farklılaştığı ve daha belirgin olduğu söylenebilir.

Literatürde kabul edilen varsayım seçim öncesi kamu harcamalarında artış, vergi gelirlerinde azalış ve sonuç olarak bütçede ortaya çıkan açıklar şeklindedir. Seçim sonrası ise bütçe açıklarının azaltılması için tersi etkilerin görülmesi muhtemeldir. Bu amaçla seçim sonrası kamu harcamalarında ortaya çıkabilecek değişikliği göstermek için seçim sonrası kukla değişkeni modele dahil edilerek tahmin yapılmıştır. Buna göre, kamu harcamalarında yaklaşık % 0.015 seviyesinde istatistiksel olarak anlamlı bir düşüş gözlemlenmiştir.

7. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Tahminler sonucunda elde edilen parametrelerin yorumları, ilgili çalışmada karşılaşılan kısıtlar, çalışma için şüpheli görülebilecek alanlar ve gelecek çalışmalar için göz önüne alınması gereken hususlar bu kısımda tartışılmıştır.

Kamu harcamaları için tahmin edilen dar ve geniş modelin parametre sonuçlarına bakıldığında (Tablo 1 ve Tablo 2) kamu harcaması değişkeninin gecikmeli değerinin bütün modellerde kamu harcamasının cari dönem değeri ile çok güçlü bir şekilde ilişkili ve bu ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Cari dönem kamu harcamalarının en büyük belirleyicilerinden birinin geçmiş dönemde yapılan kamu harcaması miktarı olduğu, diğer bir deyişle kendisini

besleyen bir sürece sahip olduğu söylenebilir. Kişi başına düşen gayrisafi yurt içi hasıla değişkeninin parametresi beklentilerle uyumlu olarak dar ve geniş model için hem dinamik hem de farklarda dinamik model sonuçlarına göre pozitif çıkmıştır. Ancak sadece dinamik model tahmin sonuçlarına göre istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Kişi başına düşen gayrisafi yurtiçi hasıladaki %1'lik artışın kamu harcamaları üzerinde (ceteris paribus) yaklaşık %0.025 seviyesinde bir artış oluşturacağı gözlenmektedir. Bu durum Türkiye'de gelir seviyesi arttıkça seçmenlerin daha çok kamu harcaması istemesi hipotezinin geçerliliğini destekler niteliktedir. Büyüme oranı değişkeninin işareti negatif ve istatistiksel olarak anlamlıdır. Büyüme oranında meydana gelecek % 1'lik artış, kamu harcamaları üzerinde % 0.12 seviyesinde bir azalış oluşturmaktadır. Bu durum literatürde kamu harcamalarının konjonktür karşıtı davranış göstermesi ile ilişkilendirilmektedir (Katsimi ve Sarandites, 2012; Kittel ve Winner, 2005). 15-64 yaş ve 65 yaş ve üzeri nüfus değişkenlerinin anlamlılığının güçlü olmadığı, diğer bir deyişle kamu harcamaları üzerinde belirleyici etkisinin düşük olduğu tespit edilmiştir. Dışa açıklık değişkeni ise hiçbir model için anlamlı bir ilişki sergilememektedir.

Dar model tahmin sonuçlarının geniş model tahmin sonuçlarına göre daha güçlü olduğu söylenebilir. Kamu harcaması bileşimi için tahmin edilen model sonuçlarına göre ise sermaye transferlerinin, çevre koruma hizmetlerinin ve sağlık hizmetlerinin toplam harcaması içerisindeki payının seçim dönemlerinde sırasıyla yaklaşık % 0.19, % 0.35 ve % 0.03 seviyesinde arttığı gözlemlenmiştir. Seçim dönemlerinde toplam harcaması içerisindeki payı azalan sermaye giderleri, genel kamu hizmeti, iskân ve toplum refahı hizmeti, eğitim hizmeti ve sosyal güvenlik ve yardımlaşma hizmeti kalemlerine ilişkin değerler ise sırasıyla % 0.07, % 0.01, % 0.38 ve % 0.02 seviyesindedir. Genel olarak değerlendirildiğinde dünya literatürü için yaygın olarak kullanılan modellerin ve gelişmekte olan ülkelerde politik bütçe

dalgalanmalarının daha çok görüldüğü yönündeki tespitin Türkiye örneklemini için de geçerli olduğu görülmektedir. 2007-2018 döneminde seçimlerden önce iktidarın kamu harcamalarını arttırma ve fırsatçı politik bütçe döngüleri oluşturma eğiliminde olduğu söylenebilir. Ancak bu etkinin çok küçük boyutlarda olduğu (%0.023 - %0.026) gözlemlenmektedir. İstatistiksel olarak anlamlı parametreler elde edilmiş olsa dahi etkinin çok küçük boyutlarda olması Türkiye’de genel seçim dönemlerinde AKP’nin önemli boyutta politik bütçe döngüsü oluşturma eğiliminde olmadığını göstermektedir. Ancak genel kamu harcamasındaki değişimden ziyade kamu harcama kompozisyonundaki değişimin bazı harcama kalemleri için daha belirgin olduğu söylenebilir.

Çalışmanın en büyük kısıtı bölgesel verilerin geriye doğru çok uzun bir zaman dilimini barındırmaması ve 2005 yılından itibaren analitik bütçe sınıflandırmasına geçilmesi nedeniyle 12 yıllık bir dönemin göz önüne alınmak zorunda kalınmasıdır. Yıllık veriler ile çalışmanın PBC’nin varlığını/yokluğunu tespit etme noktasında sonuçları bulanıklaştırdığını söyleyen çalışmalar olsa da (Karakaş, 2013), bölgesel birçok verinin aylık ve çeyreklik dönemler için var olmaması tahmin sonuçlarının veri setinin frekansına bağlı olarak değişimini gösterebilmeyi zorlaştırmaktadır. Ayrıca çalışmada göz önüne alınan tüm seçimler sonrasında aynı ideolojik görüşe sahip partinin iktidarı elinde bulundurması sebebiyle partizan PBC teorisinin geçerliliğinin test edilmesi mümkün olmamaktadır. Türkiye’deki seçmenin rasyonelliği konusunda tartışmalar mevcut olduğu için rasyonel fırsatçı ya da rasyonel partizan PBC teorilerinin geçerliliğinin test edilmesi de zorlaşmaktadır. Son olarak, seçim zamanlarının içsel olarak belirlenmesi sorunsalına çalışma boyunca değinilmemiştir. İlgili veri setinde sadece bir seçim döneminde (2018 yılı) erken seçim olması, bu etkinin varlığını test edebilme noktasında bir kısıt oluşturmaktadır.

Çalışmada genel seçimler göz önüne alındığı halde ülke bazlı değil de il bazlı bir veri setinden yararlanılmasının, seçmenlerin seçimlerde sadece ülke genelini ilgilendiren makroekonomik değişimlerle değil, bulunduğu ile yönelik yapılan harcamalar ve hizmetlerle de ilgileniyor olması sebebiyle makul olduğu düşünülmektedir. Çalışmada zaman boyutu kısa görünse de bu zaman diliminde 4 seçimin gerçekleşmiş olmasının seçim ekonomisi konusunda çalışmak için yeterli olabileceği düşünülmektedir. Panel veri ekonometrisi ile çalışıldığı için 891 adet gözlem veri seti hacminin büyük olmasını sağlamaktadır. Son olarak sadece genel seçimlere odaklanması, yerel seçimlerin analiz dışında tutulmuş olması söz konusu dönemde gerçekleştirilen 2 yerel seçimin göz önüne alınmasının yeterli olmayacağı ve genel ve yerel seçimin dinamiklerinin farklı olmasından dolayı bir arada çalışılmaması gerektiğinin düşünülmesindedir.

Çalışmada ele alınmayan ancak araştırmacılara yol göstermesi açısından önemli olduğu düşünülen birkaç konu önerilebilir. Bu çalışmada dünya literatüründe var olan modellerin ve tartışmaların Türkiye için geçerliliği gösterilmeye çalışılmıştır. Ancak ülkeye özgü spesifik ve mali göstergeler üzerinde etkili olabileceği düşünülen diğer faktörlerin de göz önüne alındığı Türkiye için geçerli olabilecek özel bir model geliştirilebilir. Yine dünya literatüründe hızla ilerleyen bir diğer çalışma alanı PBC’nin hangi koşullara bağlı olarak ortaya çıktığını sorgulayan çalışmalardır. Koşullu politik bütçe dalgalanmaları (conditional political budget cycles) olarak adlandırılan bu yeni çalışma alanı konusunda Türkiye için yapılan çalışmaların azlığı da dikkat çekmektedir. Koşullu faktörlerin tekil olarak mali göstergeler üzerindeki etkilerine değinen çalışmalar mevcut olsa da (Hotunluoğlu ve Tekeli, 2013; Altun, 2014) bu faktörleri seçimle ilişkilendirerek açıklayan çalışmaya rastlanılmamıştır. Son olarak Dünya literatüründe başkanlık sistemlerinde ve parlamenter sistemlerde PBC’nin

farklılaştığına ilişkin kanıtlar mevcuttur. Türkiye'nin 2018 yılından itibaren hükümet sistemi değişikliğine gitmesinin önümüzdeki

yıllar için PBC üzerinde oluşturacağı değişimin incelenmesinin de araştırmacılara yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

REFERANSLAR

A Akçoroğlu A. (2004). "Siyasal Ekonomi Açısından Büyüme, Enflasyon ve Bütçe Açıkları: Türkiye Üzerine Bir Uygulama". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 59(01).

Alesina, A., ve Paradisi, M. (2017). "Political budget cycles: Evidence from Italian cities". *Economics & Politics*, 29 (2), 157-177.

Altun, T. (2014). "Türkiye'de Fırsatçı ve Partizan Politik Konjonktürel Dalgalanmalar: 1950-2010". *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 36(2), 47-69.

Analitik Bütçe Sınıflandırması Rehberi (ABSR), http://www.sbb.gov.tr/wpcontent/uploads/2019/04/Analitik-Ekorehber_2013-2015.pdf (28.04.2020)

Asutay, M. (2005). "Political monetary cycles: the political manipulation of monetary policy instruments and outcomes in Turkey". <http://dro.dur.ac.uk/946/1/946.pdf?DDD35+dgi4lh> (28.04.2020).

Balcı, D., ve Çavuşoğlu, T. (2018). "Seçimlerin Kamu Harcaması Kompozisyonu Üzerine Etkilerinin Ampirik Analizi: Türkiye Örneği". *Amme İdaresi Dergisi*, 51(2).

Baldi, G., ve Forster, S. (2019). "Political Budget Cycles: Evidence from Swiss Cantons", Working Paper

Barberia, L. G., ve Avelino, G. (2011). "Do political budget cycles differ in Latin American democracies?". *Economía*, 11(2), 101-134.

Ben-Gal, I. (2005). Outlier detection. In Data mining and knowledge discovery handbook (pp. 131-146). Springer, Boston, MA.

Block, S. A. (2002). "Political Business Cycles, Democratization, and Economic Reform: The Case of Africa". *Journal of Development Economics*, 67(1), 205-228.

Brender, A. (2003): "The Effect of Fiscal Performance on Local Government Elections Results in Israel: 1989-1998," *Journal of Public Economics*, 87(9-10), 2187-2205.

Brender, A. ve Drazen, A. (2009). Do Leaders Affect Government Spending Priorities? (No. w15368). National Bureau of Economic Research.

Brender, A., & Drazen, A. (2005). "Political Budget Cycles in New Versus Established Democracies". *Journal of Monetary Economics*, 52(7), 1271-1295.

Buchanan, J. M., ve Wagner, R. E. (1977). Democracy in deficit: The political legacy of Lord Keynes. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/summary?doi=10.1.1.597.4795> (28.04.2020)

Bulutay, T. (1970). "Türk Toplumsal Hayatında İktisadi ve Siyasal Gelişmeler". *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 25(03).

Bulutay, T. ve Yıldırım, N. (1969). "Türk Seçmenlerinin Oy Verme Eğilimlerinde İktisadi Sebeplerin Önemi Üzerinde Bir Deneme". *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 22, 7-39.

Çarkoğlu, A. (1995). "The Interdependence of Politics and Economics in Turkey: Some Findings at The Aggregate Level of Analysis". *Bogazici Journal: Review of Social, Economic and Administrative Studies*, 9(2), 85-108.

Çakmak, C. (1985). "Türkiye'de 1950'li Yıllardaki Genel Seçimler Üzerine Bir Deneme" *East Technical University Studies in Development*, 12, 245-283.

Çakmak, C. (1990). "1987 Genel Seçimleri ve 1989 Yerel Seçimleri: Bir Karşılaştırma". *ODTÜ Gelişme Dergisi*, 17: 1-24.

- De Haan, J. ve Klomp, J. (2013). "Conditional Political Budget Cycles: A Review of Recent Evidence". *Public Choice*, 157(3-4), 387-410.
- Drazen, A. (2000). "The Political Business Cycle After 25 Years". NBER macroeconomics annual, 15, 75-117.
- Drazen, A. ve M. Eslava (2005): "Electoral Manipulation Via Expenditure Composition: Theory and Evidence," NBER Working Paper 11085.
- Dubois, E. (2016). "Political Business Cycles 40 Years After Nordhaus". *Public Choice*, 166(1-2), 235-259.
- Efthymoulou, G. (2012). "Political Budget Cycles in The European Union and The Impact of Political Pressures". *Public Choice*, 153(3-4), 295-327.
- Erguder, U. (1980). "Politics of Agricultural Price Policy in Turkey". The political economy of income distribution in Turkey. New York: Holmes & Meier Publishers Ltd.
- Ergun, M. (2000). "Electoral Political-Business Cycles in Emerging Markets: Evidence From Turkey". *Russian & East European Finance and Trade*, 36(6), 6-32.
- Eryılmaz, F. (2014). Politik Konjonktür Teorileri Işığında Türk İktisat Politika Çıktılarının Analizi, Doktora Tezi, Uludağ Üniversitesi.
- Eryılmaz, F. ve Mercan, M. (2015). "Political Budget Cycles: Evidence from Turkey". *Annals of Constantin Brancusi University of Targu-Jiu. Economy Series*, (2).
- Eryılmaz, F., ve Murat, D. (2016). "Searching For Political Business Cycles in Turkey: Findings From Fiscal Policy". *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, (17), 197-210.
- Eslava, M. (2005). Political budget cycles or voters as fiscal conservatives? Evidence from Colombia (No. 003343). Universidad de los Andes-CEDE.
- Eslava, M. (2011). "The Political Economy of Fiscal Deficits: A Survey". *Journal of Economic Surveys*, 25(4), 645
- Ete, H. (2018). "24 Haziran Seçimleri: Yeni Sistemin Siyaseti ve Sosyoloji". *Muhafazakar Düşünce*, 15(54).
- Fair, R. C. (1978). "The Effect of Economic Events on Votes for President". *The review of economics and statistics*, 159-173.
- Frenkel, S. (2014). "Competence and Ambiguity in Electoral Competition". *Public Choice*, 159(1-2), 219-234.
- Gurkan, A. A. ve Kasnakoglu, H. (1991). "The Political Economics of Agricultural Price Support in Turkey: An Empirical Assessment". *Public Choice*, 70(3), 277-298.
- Hadi, A. S. (1992). "Identifying Multiple Outliers in Multivariate Data". *Journal of the Royal Statistical Society: Series B (Methodological)*, 54(3), 761-771.
- Hallerberg, M., de Souza, L. V., & Clark, W. R. (2002). "Political Business Cycles in EU Accession Countries". *European Union Politics*, 3(2), 231-250.
- Hanusch, M. (2012). "Coalition Incentives for Political Budget Cycles". *Public Choice*, 151(1/2), 121-136.
- Harris, R. D., ve Tzavalis, E. (1999). "Inference for Unit Roots in Dynamic Panels Where The Time Dimension is Fixed". *Journal of Econometrics*, 91(2), 201-226.
- Hazine ve Maliye Bakanlığı Merkezi Yönetim Bütçe İstatistikleri, <https://www.hmb.gov.tr/bumko-butce-buyuklukleri-ve-butce-gerceklesmeleri> (09.10.2020).
- Hibbs, D. A. (1977). "Political Parties and Macroeconomic Policy". *American Political Science Review*, 71(4), 1467-1487.
- Hotunluoğlu, H. (2016). "Türkiye'de Politik Bütçe Hareketlerinin Kamu Harcamalarının Dağılımı Açısından Analizi". *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23(1), 113-125.
- Hotunluoğlu, H., ve Tekeli, R. (2013). "Budget Deficits and Democracy: The Case of Turkey". *Sosyoekonomi*, 19(19).

- Ito, T., ve Park, J. H. (1988). "Political Business Cycles in The Parliamentary System". *Economics Letters*, 27(3), 233-238.
- Karakaş, M. (2013). "Political Business Cycles in Turkey: A Fiscal Approach". *Journal of Management & Economics*, 20(1).
- Katsimi, M., ve Sarantides, V. (2012). "Do Elections Affect The Composition of Fiscal Policy in Developed, Established Democracies?". *Public Choice*, 151(1-2), 325-362.
- Kittel, B., ve Winner, H. (2005). "How Reliable is Pooled Analysis in Political Economy? The Globalization-Welfare State Nexus Revisited". *European Journal of Political Research*, 44(2), 269-293.
- Kraemer, M. (1997): "Electoral Budget Cycles in Latin America and the Caribbean: Incidence, Causes and Political Futility," Inter-American development Bank Working Paper,
- Kramer, G. H. (1971). "Short-term Fluctuations in US Voting Behavior, 1896-1964". *American Political Science Review*, 65(1), 131-143.
- Lohmann, S. (1998). "Rationalizing the Political Business Cycle: A Workhorse Model". *Economics & Politics*, 10(1), 1-17.
- Mandon, P. ve Cazals, A. (2019). "Political Budget Cycles: Manipulation by Leaders Versus Manipulation by Researchers? Evidence from a Meta-Regression Analysis". *Journal of Economic Surveys*, 33(1), 274-308.
- Mink, M., ve De Haan, J. (2006). "Are There Political Budget Cycles in the Euro Area?". *European Union Monetary Economics*, 52(7), 1271-1295.
- Nordhaus, W. D. (1975). "The Political Business Cycle". *The Review of Economic Studies*, 42(2), 169-190.
- Onur, S. (2002). "Politik bütçe döngüleri ve Türkiye ekonomisi (1975-2000)". *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2, 85-126.
- Özkan, F. ve Tarı, R. (2010). "Türkiye'de 1980 Sonrası Seçim Dönemlerinin Politik Konjonktürel Dalganmaları Teorisi Çerçevesinde Analizi". *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, (36), 223-238.
- Pehlivan, O. (2018). *Devlet Bütçesi*. Ekin Yayınevi.
- Peltzman, S. (1992): "Voters as Fiscal Conservatives," *Quarterly Journal of Economics*, 107(2), 327-361.
- Persson, T., ve Tabellini, G. (2001). "Political Institutions and Policy Outcomes: What Are The Stylized Facts?" CEPR Discussion Paper No. 2872
- Pesaran, M. H. (2004). "General Diagnostic Tests for Cross Section Dependence in Panels". CESifo Working Paper Series No. 1229; IZA Discussion Paper No. 1240
- Rodrik, D. (1998). "Why Do More Open Economies Have Bigger Governments?". *Journal of Political Economy*, 106(5), 997-1032.
- Rogoff, K., 1990. "Equilibrium Political Budget Cycles", *The American Economic Review*, Vol. 80, No. 1, pp. 21-36,
- Rogoff, K., ve Sibert, A. (1988). "Elections and Macroeconomic Policy Cycles". *The Review of Economic Studies*, 55(1), 1-16.
- Sara, O. (2001). "Politik Konjonktür Dalganmaları ve Türkiye Uygulaması (1950-2000)". *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2).
- Savaşan, F., ve Dursun, İ. (2006). "Türkiye'de Yerel Düzeyde Politik Konjonktürel Devreler". *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 191-208.
- Schuknecht, L. (1996). "Political Business Cycles and Fiscal Policies in Developing Countries". *Kyklos*, 49(2),
- Shi, M., ve Svensson, J. (2006). "Political Budget Cycles: Do They Differ Across Countries and Why?". *Journal of Public Economics*, 90(8-9), 1367-1389.
- Shi, M., ve Svensson, J. (2002). "Political Budget Cycles in Developed and Developing Countries".

Institute for International Economic Studies, Stockholm University, 18.

Takashi, I. (1981). "Explaining and Predicting Japanese General Elections, 1960-1980". *Journal of Japanese Studies*, 7(2), 285-318.

Telatar, F. (2000). "Parlamente Sistemlerde Politik Devresel Dalgalanmalar: Teori ve Türkiye İçin Bir Uygulama". *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(1), 133-154.

Torres-Reyna, O. (2007). Panel Data Analysis Fixed and Random Effect Using Stata <https://www.princeton.edu/~otorres/Panel101.pdf> (28.04.2020)

Tufte, E. R. (1978). *Political control of the economy*. Princeton University Press.

Tutar, I., ve Tansel, A. (2000). "Political Business Cycles, Institutional Structure and Budget Deficits in Turkey". In Economic Research Forum Working Paper (No. 2019).

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), <https://data.tuik.gov.tr/tr/> (09.10.2020).

Vergne, C. (2009). "Democracy, Elections and Allocation of Public Expenditures in Developing Countries". *European Journal of Political Economy*, 25(1), 63-77.

Wooldridge, J. M. 2002. *Econometric Analysis of Cross Section and Panel Data*. Cambridge, MA: MIT Press.

Yüksek Seçim Kurulu, EK-I Sayılı Cetvel, <http://www.ysk.gov.tr/doc/dosyalar/docs/24Haziran2018/2018CBMVillerdekiMVSayilari.pdf> (28.04.2020)